

SOCIOLINGVISTINIS ŠNEKAMAJAI KALBAI BŪDINGOS LEKSIKOS TYRIMAS

ĮVADINĖS PASTABOS

Šnekamosios kalbos, o ypač jai būdingos leksikos tyrimai Lietuvoje iki šiol yra naujas dalykas. Anglų, vokiečių, rusų, skandinavų ir kitų kalbų tyrėjai šia sritimi domisi jau ne vieną dešimtmetį. Matyt, todėl lietuvių kalbotyroje iki šiol nėra aiškesnio susitarimo, ką reikėtų laikyti šnekamąja kalba, slengu ir žargonu (plg. Miliūnaitė 2005: 47).

Lietuvių kalbos leksika Evaldos Jakaitienės *Lietuvių kalbos leksikologijoje* skirstoma į bendrinės kalbos ir šnekamosios kalbos leksiką. Pastarąją sudaro tarminė leksika, žargoninė leksika ir slengas. Slengas, esantis už bendrinės kalbos ribų, kartu su pagrindiniu žodyno fondu sudaro bendratautę leksiką (Jakaitienė 1980: 67)¹. Gintautas Akelaitis patikslina tokį skirstymą teigdamas, kad šnekamoji kalba plačiaja prasme apima visą sakininę kalbą. Ji gali būti: 1) *viešoji*, saistoma bendrinės kalbos reikalavimų, 2) *privacioji* (tarminė arba pusiau tarminė), 3) *žargonas* (Akelaitis 2002: 55).

Šiame straipsnyje pristatomas tyrimas, kuriame, remiantis G. Akelaičio skirstymu, šnekamosios kalbos leksikai priskiriami stilistinių šnekamosios kalbos atspalvį turintys bendrinės kalbos žodžiai (patekę į *Dabartinės lietuvių kalbos žodyną* – toliau DLKŽ), didžiajai kalbinės bendruomenės daliai žinomi ir plačiai vartojami tarminės kilmės žodžiai, taip pat žargono leksika.

¹ Dėl žargono leksikos apibrėžimo sutaria dauguma autorių – „tai žodžiai arba žodžių junginiai, vartojami atskirų socialinių ar profesinių grupių šnekamojoje kalboje“ (plg. Jakaitienė 1980: 76). Sunku nubrėžti aiškią ribą tarp *žargono* ir *slengo* – abu terminai neretai yra vartojami sinonimiškai (Orlova 2004), tačiau bene ryškiausias skirtumas yra tai, kad slengo žodžiai žinomi didžiajai kalbinės bendruomenės daliai ir yra plačiai vartojami, o žargono – ne, nebent jie būtų patekę į slengo leksiką (plg. Jakaitienė 1980: 66; Orlova 2004).

TYRIMO POBŪDIS

Šnekamosios kalbos tyrimų lietuvių kalbotyroje atlikta nedaug. Apie socio-lingvistinį šnekamosios kalbos tyrimo aspektą, tiriant tarmes ir jų sąveiką, yra rašiusi Laima Grumadienė (1996: 190–198). Nagrinėtas pertarų (Akelaitis 2002), linksnių (Savickienė 2000), deminutyvų vartojimas šnekamojoje kalboje (Savickienė 2006), vaikų kalbos ypatybės (Kamandulytė 2006). Apie šnekamosios kalbos ir emocinės-ekspresinės leksikos apibūdinimą DLKŽ yra rašiusi Violeta Černė (Černiutė 2000: 160–179). Nors poreikis tirti šnekamosios kalbos leksiką buvo keltas jau prieš gerą dešimtmetį (Vaičekauskienė 2002), išsamesnių šios srities tyrimų trūksta iki šiol. Iš jau atliktų darbų galima paminėti Kauno paauglių slengo tyrimą, atliktą 1999 metais (Lėgaudaitė 2003). Postūmį įvairiems šnekamosios kalbos tyrimams dažnai duoda naujų pažangių technologijų atsiradimas ir šnekamosios kalbos tekstų sudarymas (plg. Savickienė 2000).

Šnekamosios kalbos duomenų trūkumas šiandien įvardijamas kaip nemenka problema tiek vertėjams (Kohrs 2007: 148), tiek dvikalbių žodynų sudarytojams, kuriuose lietuvių kalba yra pagrindinė, tiek lietuvių kalbos besimokantiems kitakalbiams (Melnikienė 2006: 112–113). Atotrūkis tarp žodynų ir realiosios vartosenos polinkių neretai krinta į akis ir viešojoje rašytinėje kalboje, kai bendrinės kalbos žodžiai imami vartoti naujomis, šnekamajai kalbai būdingomis, tačiau į DLKŽ nepatekusiomis reikšmėmis. Tokie atvejai nereti spaudoje (pvz., „Reformatoriai pradeda *grybauti*“. Algimanto Šindeikio straipsnio antraštė. *Veidas*, 2008 11 17), per televiziją rodomų filmų vertimų titruose (pvz., „Vadinasi, „*pakabinote*“ ją Vatikane?“ Iš filmo „Vasarvidžio nakties sekso komedija“, rodyto per Lietuvos televiziją 2008 10 01). Madingų vulgarybių ir žargonybių neretai pasitaiko net ir viešose politikų kalbose (pvz., „Tai žinokite, kad jūsų partneriai jus „išdurs“. Seimo nario J. Veselkos kalbos Seimo posėdyje citata. *Kauno diena*, 2008 11 18) (plg. Miliūnaitė 2005: 47–48). Tai rodo, matyt, neatsitiktinį žargono leksikos skverbimąsi į bendrinę kalbą.

Tyrimo tikslas – pasiaiškinti, kuriuos šnekamajai kalbai būdingus žodžius šiandien labiau linkstama vartoti, nustatyti, ar iš tiesų ne bendrinės kalbos leksika skverbiasi į viešąją vartoseną. Tyrimo rezultatai galėtų būti panaudoti sprendžiant šnekamosios kalbos duomenų atrankos į rengiamus žodynus klausimą.

Šiam tyrimui pasirinktas anketinės apklausos metodas. Anketoje prašyta atsakyti į vieną klausimą: *Ar vartojate šiuos žodžius nurodytomis reikšmėmis?*

Pateikiami keturi galimi atsakymo variantai: 1. Taip, vartoju jį šia reikšme, bet tik kalbėdamas privačiai. 2. Taip, vartoju jį šia reikšme tiek viešai, tiek privačiai. 3. Ne, bet esu girdėjęs jį vartojant šia reikšme. 4. Ne, nesu girdėjęs jį vartojant tokia reikšme. Klausiant apie viešąjį ir privatųjį vartojimą (plg. Pupkis 2005: 18), siekiama išsiaiškinti, kuriuos žodžius respondentai linksta vartoti bendraudami viešai, o kurių ne. Be pagrindinio klausimo apie šnekamosios kalbos leksikos vartojimą, siekiama sužinoti ir dviejų socialinių kintamųjų – amžiaus ir lyties – įtaką atsakymams.

Į anketą įtraukti 22 šnekamajai kalbai būdingos leksikos pavyzdžiai (darančios prielaidą, kad tai vartosenoje paplitę žodžiai; jie parinkti iš 2008 m. vasarą rodytų jaunimui skirtų televizijos laidų ir viešosios rašytinės kalbos), atspindintys pagrindinius šnekamosios kalbos leksikos sluoksnius. Šių žodžių vartoseną šnekamajai kalbai būdingomis reikšmėmis patikrinta pasitelkus *Google* paieškos sistemą, peržvelgus internetinį jaunimo kalbos žodyną – *www.kriu.lt* ir Egidijaus Zaikausko knygą *Kalbos paribiai ir užribiai: lietuvių žargono žodynelis*.

Pirmąją anketos žodžių grupę sudaro **šnekamosios kalbos leksika, patekusi į DLKŽ**. Jai priskirti šie žodžiai: *nuskilti* – „pasisiekti“, *užkalti* – „uždirbti“, *susimauti* – „suklysti, susikompromituoti“, *šakotis* – „rėkauti, pykti, įkyrėti“, *statyti* – „vaišinti“². Peržvelgus tris pirmuosius DLKŽ leidimus paaiškėjo, kad šios grupės žodžiai žodyną pasiekė ne vienu metu: žodį *statyti* reikšme „vaišinti“ randame jau pirmame DLKŽ leidime (1954), matyt, jau tuo metu jis buvo plačiai paplitęs. Rengiant antrą leidimą (1972) į žodyną įtrauktos naujos reikšmės – žodžio *šakotis* „rėkauti, pykti, įkyrėti“ ir žodžio *užkalti* „uždirbti kalviaujant“. Ko gero, netrukus *užkalti* imta vartoti ir reikšme „uždirbti“, nors tokia reikšmė buvo įtraukta tik į trečią DLKŽ leidimą (1993). Naujomis reikšmėmis į šį leidimą įtraukti žodžiai *nuskilti* „pasisiekti“ ir *susimauti* „suklysti, susikompromituoti“, nors 1980 m. pasirodžiusioje *Lietuvių kalbos leksikologijoje* jie pateikti kaip semantinių žargonybių pavyzdžiai (Jakaitienė 1980: 77). Tai rodytų, kad iki naujo (trečio) DLKŽ leidimo jie itin paplito vartosenoje ir žodyno rengėjų buvo pastebėti.

Visi šie žodžiai turi ir regioninės vartosenos pavyzdžių nurodytomis ar artimomis reikšmėmis ir yra patekę į *Lietuvių kalbos žodyną* (toliau – LKŽ),

² Ši žodžio *statyti* reikšmė DLKŽ, matyt, per neapdairumą nepažymėta *šnek.* – kaip būdinga šnekamajai kalbai.

tačiau skirtingai nuo kitos šio tyrimo grupės žodžių, neištrauktų į DLKŽ, jie yra ilgesnį laiką visuotinai paplitę.

Kita anketos žodžių grupė į DLKŽ nepatenka. Dalis jų yra **tarminės kilmės**: *žiauriai* „labai, ypač, itin“; *vėjai* „nesąmonės“; *laužytis* „varžytis, gėdytis“; *įkirsti* „suprasti, suvokti, įsigilinti“; *trenktas* „kvailas; kvailys“; *pasikėlęs* „pasipūtęs“; *likti ant ledo* „likti be nieko, būti paliktam“. Tarminės šnekamosios kalbos leksikos pavyzdžiais jie gali būti laikomi todėl, kad beveik visi tokiais ar artimomis reikšmėmis yra patekę į LKŽ (tik idioma *ant ledo sėdėti* „nieko neturėti“ yra įtraukta į *Frazeologijos žodyną*) ir jų vartosenos pavyzdžiai pateikti iš tarmių.

Dar vieną dalį sudaro **žargono** leksika. Trečiajai grupei priskiriami žodžiai, pradėti vartoti žargonine reikšme (naujosios sememos). Tokiomis reikšmėmis šie žodžiai nėra patekę nei į DLKŽ, nei į LKŽ: *apšalti* „be galo nustebti“, *lūžti* „užmigti“, *pakalęs* „nieko nepaisantis“, *pakabinti* „susipažinti, susidraugauti“, *užknisti* „įkyrėti, suerzinti“, *grybauti* „nesuprasti esmės, nesusigaudyti, kalbėti nesąmonės“, *klišas* „netaiklus“.

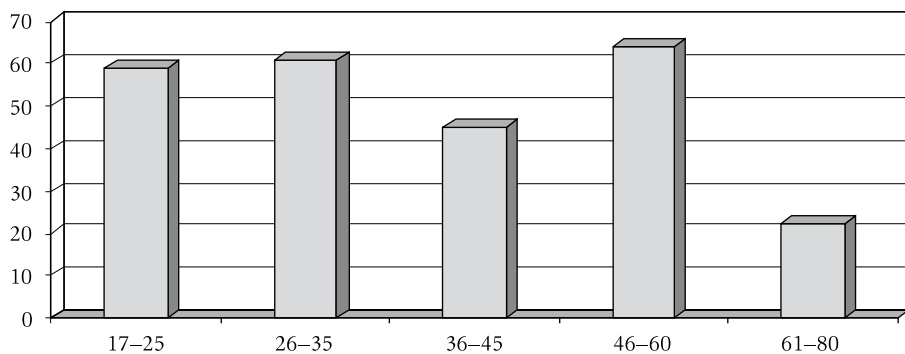
Neatsiejama tokios leksikos dalis yra **vertiniai** iš kitų kalbų. Jie sudaro ketvirtąją tiriamų žodžių grupę: *išdurti* „apgauti“ (plg. rus. žarg. *нпоко-лоться* „suklysti, apsigauti“; Gračev 2006: 487), *įsipaišyti* „pritapti; tilpti“ (plg. rus. šnek. *внучатъся* „pataikyti, tilpti“; Kurilova 2007: 72). Taip pat įtraukta ir iš šnekamosios anglų kalbos perimta žodžio *nerealus* „nuostabus, labai geras“ reikšmė (plg. angl. šnek. *unreal* „neįtikėtinai, nuostabus“; *Oxford Dictionary of English* 2006: 1932)³.

Tyrimo metu buvo apklaustas 251 Vilniaus gyventojas (159 moterys, 92 vyrai). Respondentų amžius nuo 17 iki 80 metų (žr. 1 pav.). Atliekant tyrimą buvo siekiama apklausti kuo įvairesnių socialinių sluoksnių ir profesijų žmonių. Nors klausimas apie užimtumą nebuvo pateiktas, tačiau žinoma, kad tarp respondentų buvo moksleivių, studentų, darbininkų, valdininkų, sportininkų, menininkų, architektų, medikų, dvasininkų, vadybininkų ir kt.

³ Ne tik šios grupės, bet ir visus į tyrimo anketą atrinktus žodžius (išskyrus *klišas* – „netaiklus“) galima rasti Egidijaus Zaikausko knygoje *Kalbos paribiai ir užribiai: lietuvių žargono žodynėlis*. Žodynėlio sudarytojas kiek nemotyvuotai praplėtė žargono sąvoką – žargoniška čia laikoma kone visa šnekamajai kalbai būdinga leksika: nuo bendrinei kalbai artimų ekspresyvių žodžių iki vulgarios leksikos ir žargono siaurąja prasme. Knygos recenzijoje Inga Mataitytė pateikia ne vieną nepagrįsto šnekamosios bendrinės kalbos žodžių priskyrimo žargonui pavyzdį (Mataitytė 2007: 22–23).

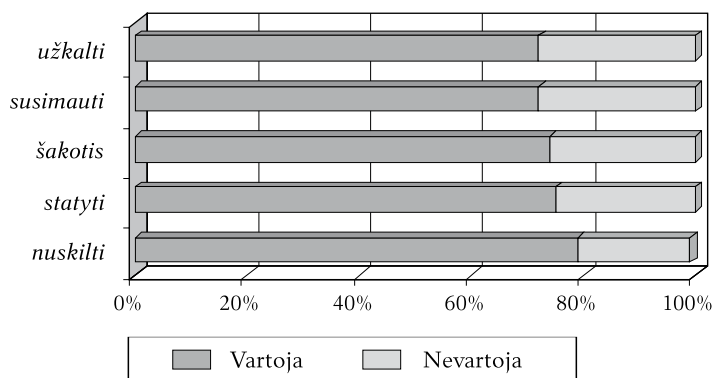
TYRIMO REZULTATAI

Peržvelgus tyrimo rezultatus aiškėja polinkiai, kurių ir tikėtasi. Į anketą įtrauktus žodžius labiausiai yra linkę vartoti jauniausi respondentai (17–25 m.), o vyriausi (61–80 m.) dažniau nurodydavo nevartojantys šių žodžių, bet girdėję juos vartojant tokia reikšme.

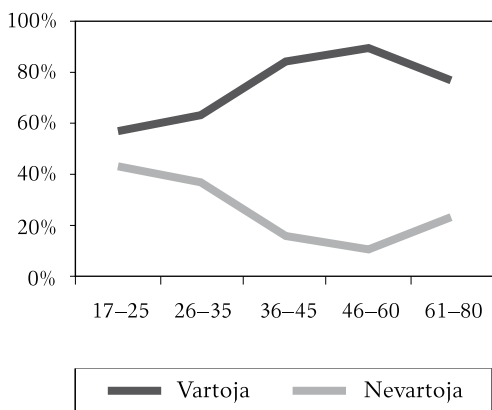

1 PAV. Respondentų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes

Toliau parodomi išryškėję keturių į tyrimą įtrauktų leksikos grupių vartojimo polinkiai. *Susimauti* ir *nuskilti* yra dažniausi iš DLKŽ grupės žodžių (žr. 2 pav.). Net 83 proc. jauniausios amžiaus grupės atstovų teigiamai atsakė į klausimą apie šių žodžių vartojimą. Populiarūs šie žodžiai ir tarp 36–45 ir 46–60 m. amžiaus respondentų (beveik 80 proc. teigiamų atsakymų). Mažiausiai teigiamų atsakymų gavo žodis *užkalti*. Jo nevartoja net 60 proc. visų respondentų, dažniau vartoja tik 17–25 ir 46–60 m. amžiaus vyrai.

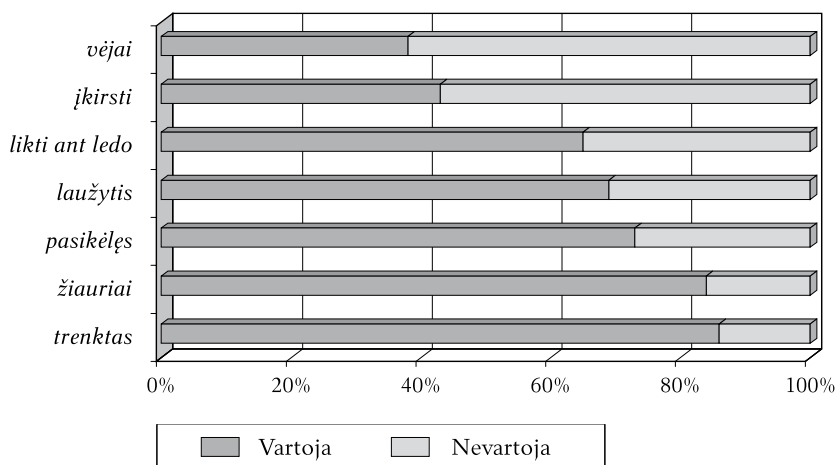
2 PAV. Polinkis vartoti į DLKŽ įtrauktus žodžius

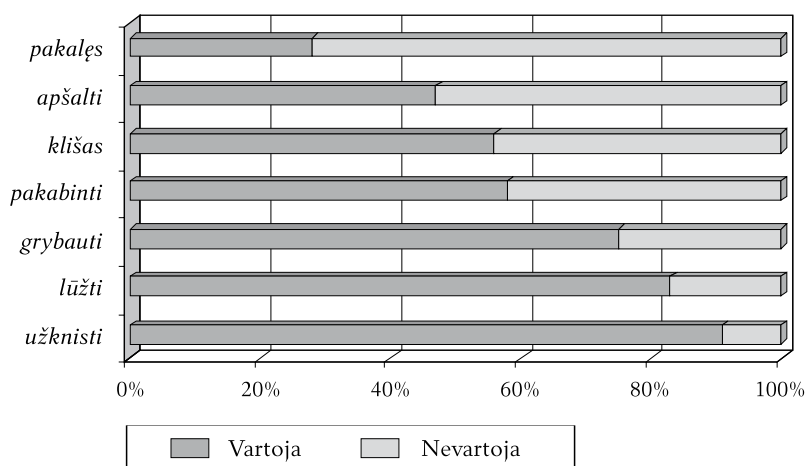
3 PAV. Veiksmažodžio *šakotis* vartojimas pagal amžiaus grupes

Veiksmažodis *šakotis* įprastesnis vyresniems vartotojams (žr. 3 pav.). Beveik pusė (40 proc.) 17–35 m. amžiaus respondentų atsakė nevartojantys šio žodžio, o tarp 36–80 m. amžiaus respondentų tokių buvo tik kiek daugiau nei dešimtadalis (13 proc.). Tai vienintelis iš šio tyrimo žodžių, kurį vyresni respondentai yra linkę labiau vartoti nei jaunesni. Toks polinkis rodytų, kad žodžio *šakotis* ateityje gali nebelikti šia reikšme tarp labiau paplitusių šnekamosios kalbos žodžių.

Tarminės kilmės žodžių grupėje išsiskiria žodžiai *žiauriai* ir *trenktas* (žr. 4 pav.). Juos vartoja didžioji dauguma visų amžiaus grupių respondentų (dau-

4 PAV. Polinkis vartoti tarminės kilmės žodžius

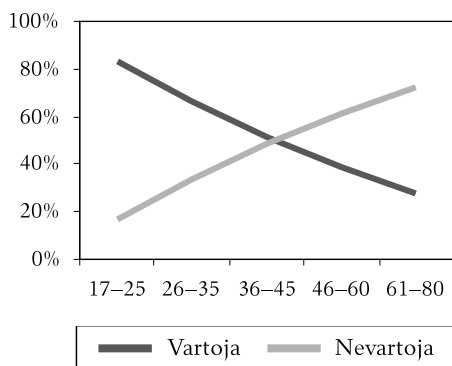
5 PAV. Polinkis vartoti žargono naujasias sememas

giau nei 80 proc.). Keli jauniausios amžiaus grupės respondentai ties žodžiu *trenktas* pridėjo pastabą, kad vartoja jį reikšme „šaunus“. Mažiausiai teigiamų atsakymų sulaukė dažnai frazeologiniuose junginiuose pasitaikantis žodis *vėjai*. Ne itin populiarius pasirodė ir veiksmažodis *įkirsti*. Kai kurie respondentai anketose nurodė labiau linkę ta pačia reikšme vartoti sangražinę jo formą *įsikirsti*. Žodžiai *pasikėlęs*, *laužytis* ir frazeologizmas *likti ant ledo* yra daugelio vartojami (daugiau nei 60 proc. teigiamų atsakymų), tačiau žodžio *pasikėlęs* ir *likti ant ledo* kur kas rečiau griebiasi vyresnio amžiaus žmonės (juos vartoja tik apie 50 proc. 46–60 m. ir 44 proc. 61–80 m. amžiaus respondentų).

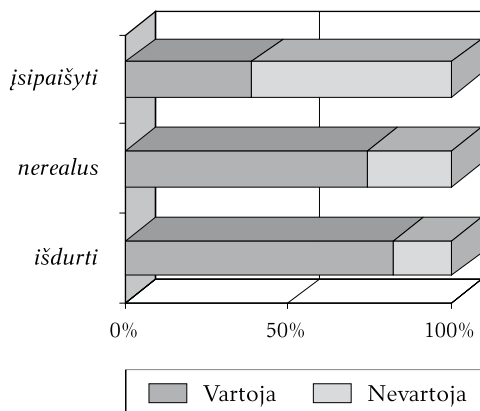
Iš visų į anketą įtrauktų žargono žodžių rečiausiai vartojamas *pakalęs* (tik 28 proc. teigiamų atsakymų). Žodžius *pakabinti* ir *klišas* labiau linkę vartoti 17–25 m. ir 26–35 m. amžiaus respondentai. Žodžiai *grybauti*, *lūžti*, *užknisti* yra vieni iš daugiausia teigiamų atsakymų sulaukusių šio tyrimo žodžių (žr. 5 pav.). Juos yra įpratę vartoti visų (išskyrus 61–80 m.) amžiaus grupių respondentai.

Pakabinti yra vienas iš jaunesniems respondentams įprastų žodžių, mažiau aktualus vyresnio amžiaus žmonėms (žr. 6 pav.). Teigiamai apie jo vartojimą atsakė 83 proc. 17–25 m. amžiaus, 66 proc. 26–35 m. amžiaus ir tik 39 proc. 46–60 metų amžiaus respondentų.

Įsipaišyti nėra populiarius nė vienoje amžiaus grupėje (tik 39 proc. teigiamų atsakymų) (žr. 7 pav.). Net ir tarp jauniausios amžiaus grupės atsto-

6 PAV. Veiksmazodžio *pakabinti* vartojimas pagal amžiaus grupes

7 PAV. Polinkis vartoti dėl kitų kalbų įtakos atsiradusius žodžius

vų jį vartoja tik pusė respondentų. Dažniausi iš tiriamų žodžių yra *išdurti* ir *nerealus*. Tokia reikšmė juos vartoja ir vyresni respondentai. Net 27 proc. 46–60 m. amžiaus ir 22 proc. 61–80 m. amžiaus respondentų nurodė vartojantys žodį *nerealus* tiek viešai, tiek privačiai. Žinoma, čia galima būtų kalbėti apie ypatingą šio žodžio madingumą, tačiau, matyt, bus atsitikę taip, kad dalis respondentų pažymėjo tokį atsakymą neįsigilinę į anketoje nurodytą kitokią, nei bendrinėje kalboje įprastą, žodžio *nerealus* „nuostabus, labai geras“ reikšmę.

Kalbant apie respondentų atsakymus į klausimą apie viešąją ir privačiąją vartoseną, išsiskyrė tik 17–25 metų amžiaus vyrai. Jie yra linkę dalį į anketą

įtrauktų žodžių vartoti tiek viešai, tiek privačiai (*klišas, grybauti, nerealus, žiauriai, užknisti, nuskilti, trenktas*). Tos pačios amžiaus grupės merginos taip pat nevengia tokių žodžių vartoti tiek viešai, tiek privačiai (*užknisti, žiauriai, nerealus*). Tyrimo rezultatai rodo, kad šios amžiaus grupės žmonėms, matyt, nuo paauglystės yra išlikęs noras išsiskirti iš kalbinės bendruomenės, išreikšti savo kartos tapatybę kitokia kalba. Beje, moksleivių ir studentų kalbai būdinga leksika laikoma viena iš pagrindinių socialinio žargono atmainų (Zaikauskas 2004). Krinta į akis staigus pokytis pereinant prie 26–35 m. amžiaus respondentų duomenų: teigiamų atsakymų apie viešąją ir privačiąją vartoseną praktiškai nebelieka, daugumas nurodo vartojantys šnekamajai kalbai būdingus žodžius tik bendraudami privačiai. Tai galima paaiškinti socialinėmis amžiaus raidos aplinkybėmis: paprastai tokio amžiaus žmonės jau baigę studijas ir pradėję darbinę veiklą. Sociolingvistikos teorijoje teigiama, kad karjeros siekiantys žmonės ypač linkę vartoti bendrinei kalbai būdingas formas (Holmes 1994: 171). Stengdamiesi kalbėti prestižine kalba (vengdami ne tik žargonybių, bet ir šnekamosios kalbos leksikos), jie siekia pabrėžti savo profesionalumą ir statusą visuomenėje. 36–45 metų amžiaus grupėje karjeros klausimai ne mažiau aktualūs, tad ir polinkiai išlieka tie patys. Tik vyresni respondentai yra linkę ir viešai daugiau pavartoti šnekamosios kalbos leksikos.

Bene vienintelis ryškesnis vyrų ir moterų kalbos skirtumas šio tyrimo kontekste yra jau minėtas klausimas apie viešąją ir privačiąją vartoseną. Į šį klausimą 17–25 metų amžiaus moterys pateikė kur kas mažiau teigiamų atsakymų nei jų bendraamžiai vyrai. Sociolingvistikos teorija tokius rezultatus aiškina tradicinio moters vaidmens visuomenėje nulemta būtinybe – viešumoje labiau vartoti bendrinę kalbą, o vyrus – ne bendrinės kalbos formas vartoti gali skatinti noras taip išreikšti savo vyriškumą (Holmes 1994: 171).

Aiškesnių vyrų ir moterų kalbos skirtumų leksikos atžvilgiu, matyt, atskleistų duomenys apie pačią bendravimo aplinką: pašnekovų lytis, amžiaus skirtumas, jų visuomeninė padėtis vienas kito atžvilgiu⁴. Galima spėti, kad skirtusi vyrų ir moterų atsakymai į klausimą apie šnekamosios kalbos leksikos vartojimo dažnumą. Vyrai tokią leksiką turėtų vartoti dažniau bendrau-

⁴ Daniijoje atliktas keiksmažodžių vartojimo tyrimas parodė, kad jaunimas vartoja daugiau ir kitokių keiksmažodžių nei vyresnės kartos žmonės. Keiksmažodžius ir slengo leksiką iš dalies sieja ir tai, kad jais pateikiama informacija apie individą, išreiškiama tapatybė. Tyrimas parodė, kad jauni žmonės liaujasi keikęsi, kalbėdami su vyresniais, taip pat ir pradėję kopti karjeros laiptais (Rathje 2005).

dami tarpusavyje dėl jau minėto noro išreikšti vyriškumą, solidarizuotis su pašnekovu (Holmes 1994: 171).

APIBENDRINAMOSIOS IŠVADOS

Nors tiriamoji leksika buvo parinkta atsitiktiniu būdu, daugiau remiantis paviršutinišku vartosenos stebėjimu ir nuojauta, kad šie žodžiai turėtų būti gana plačiai vartojami šnekamojoje kalboje, daugiau nei 50 proc. respondentų teigiamai atsakė į klausimą apie šešiolikos iš 22 tirtų žodžių vartojimą. Beveik 98 proc. respondentų nenurodė nė vieno žodžio, kurio nebūtų girdėję vartojant šnekamajai kalbai būdingą reikšmę. Net ir mažiausiai teigiamų atsakymų sulaukę žodžiai vartojami daugiau nei trečdalis respondentų. Tyrimas parodė, kad tiek į DLKŽ įtrauktus, tiek ten nepatekusius šnekamosios kalbos žodžius vartojančių respondentų skaičius yra panašus. Taip pat galima teigti, kad tokią leksiką respondentai labiau linkę vartoti bendraudami privačiai.

Šio nedidelio tyrimo rezultatai patvirtina teiginį, kad žodynai jau nebespėja su kalboje vykstančiais pokyčiais (Mataitytė 2008: 13). Būsimojo šnekamosios kalbos tekstyno duomenys ir nauji, išsamesni šnekamosios kalbos leksikos ir jos vartosenos tyrimai turėtų papildyti ne tik šiame straipsnyje pateiktus rezultatus, bet ir paskatinti leksikografus numatyti, kiek šnekamajai kalbai būdinga leksika turėtų būti atspindėta *Bendrinės lietuvių kalbos žodyne* ir kaip užpildyti realiosios vartosenos žodynų spragą lietuvių leksikografijoje.

LITERATŪRA

- Akelaitis G. 2002: Pertarai ir šnekamosios kalbos normos. – *Bendrinės kalbos ribos* [2001 m. J. Jablonskio konferencijos tezės], 55–56.
- Černiūtė V. 2000: Šnekamosios kalbos ir emocinės-ekspresinės leksikos apibūdinimo problemos. – *Lietuvių kalbotyros klausimai* 42, 160–179.
- DLKŽ 1954: *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Ats. red. J. Kruopas. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla.
- DLKŽ 1972: *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Ats. red. J. Kruopas. 2-as leid., Vilnius: Mintis.
- DLKŽ 1993: *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Vyr. red. S. Keinys. 3-ias leid., Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- DLKŽ 2006: *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Vyr. red. S. Keinys. 3-ias elektroninis leid., Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Gračev M. A. 2006: M. A. Грачев. *Толковый словарь русского жаргона: Русский язык от А до Я*, Москва.

- Grumadienė L. 1996: Sociolingvistinis dabartinės šnekamosios lietuvių kalbos tyrimo aspektas. – *Lietuvių kalbotyros klausimai* 36, 190–198.
- Holmes J. 1994: *An Introduction To Sociolinguistics*, London–New York.
- Kamandulytė L. 2006: Vaikiškosios kalbos ypatybės. – *Kalbos kultūra* 79, 264–272.
- Kohrs J. 2007: Äquivalenz oder ethische Zensur? – *Kalbotyra* 57 (3), 140–148.
- Kurilova A. D. 2007: А. Д. Курилова. *Толковый словарь разговорного русского языка*, Москва.
- Jakaitienė E. 1980: *Lietuvių kalbos leksikologija*, Vilnius: Mokslas.
- Jakaitienė E. 2005: *Leksikografija*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- Lėgaudaitė J. 2003: Slang in the Corpus of Kaunas Teenagers. – *Baltu Filologija* 12 (2), 21–49.
- LKŽ 2005: *Lietuvių kalbos žodynas*. 1-as elektroninis leid., www.lkz.lt
- Mataitytė I. 2007: Egidijus Zaikauskas. *Kalbos paribiai ir užribiai: lietuvių žargono žodynėlis*. [Recenzija.] – *Gimtoji kalba* 10, 22–28.
- Mataitytė I. 2008: Žodžių reikšmės žodynuose ir kalboje. – *Gimtoji kalba* 6, 8–13.
- Melnikienė D. 2006: Žodyno antraštynas ir nenorminė leksika. – *Kalbotyra* 56 (3), 108–113.
- Miliūnaitė R. 2005: Kalba kaip žmogaus įvaizdžio dalis. – *Kalbos kultūra* 78, 32–55.
- Orlova N. O. 2004: Н. О. Орлова. Сленг vs жаргон: проблема дефиниции. – *Ярославский Педагогический Вестник* 3 (40), http://www.yspu.yar.ru/vestnik/novye_Issledovaniy/24_6/
- Oxford Dictionary of English*, 2006: Oxford–New York.
- Pupkis A. 2005: *Kalbos kultūros studijos*, Vilnius: Gimtasis žodis.
- Rathje M., Andersen M. A. 2005: Bandeord og andre kraftudtryk i tre generationer. – *Nyt fra Sprognævnet* 2, www.dsn.dk/nfs/2005-2.htm
- Savickienė I. 2000: Linksniai šnekamojoje kalboje. – *Darbai ir dienos* 24, 89–98.
- Savickienė I. 2006: Komunikacinė pragmatika ir kalbėjimo situacijos tikslas: deminutyvų vartojimo atvejais. – *Kalbos kultūra* 79, 256–263.
- Vaicekauskienė L. 2002: Šnekamoji kalba tebelaukia savo eilės. – *Bendrinės kalbos ribos* [1997 m. J. Jablonskio konferencijos tezės], 62–64.
- Zaikauskas E. 2004: Bausti negalima pasigailėti, <http://www.flf.vu.lt/lkk/Apie%20zargona.htm>
- Zaikauskas E. 2007: *Kalbos paribiai ir užribiai: lietuvių žargono žodynėlis*, Vilnius: Alma littera.

Gauta 2008 11 11

SOCIOLINGUISTIC INVESTIGATION INTO THE LEXIS CHARACTERISTIC OF SPOKEN LANGUAGE

S u m m a r y

A shortage of data of spoken language in the *Dictionary of Contemporary Lithuanian* (*Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*) currently poses a serious problem for translators and compilers of bilingual dictionaries where Lithuanian is the main language of explanation; it equally poses a problem for Lithuanian language learners. The paper introduces an investigation into the lexis characteristic of spoken language aimed at identifying words which are most frequent in contemporary spoken Lithuanian and proving or disproving the hypothesis that non-standard language tends to penetrate into public use. The results of the above investigation could be used in selecting spoken language data for the inclusion into currently compiled dictionaries.

The above investigation was based on the method of questionnaires. In addition to the main question about the use of the lexis of spoken Lithuanian, there were two other questions included. They focused on the impact of age and gender, two social variables, on the responses. The questionnaires also included words of standard Lithuanian marked as spoken and included into the *Dictionary of Contemporary Lithuanian* (*Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*) as well as dialectal and jargon words known and widely used by the majority of the Lithuanian language community.

The results of the above pilot investigation have shown that the majority of the researched words are used in private discourse by over half of the respondents. The same words in public are mainly used by men in the youngest age group. An absolute majority of the respondents (almost 98 per cent) failed to identify a single word which is not used in the meaning characteristic of spoken language.

Similar research should prompt lexicographers that they should consider the amount of spoken lexis to be included in the future *Dictionary of Standard Lithuanian* (*Bendrinės lietuvių kalbos žodynas*) and how to fill in the gap of actual use in Lithuanian lexicography.

GIEDRIUS TAMAŠEVIČIUS

Lietuvių kalbos institutas

P. Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius

giedrius.tamasevicius@lki.lt